

Democràcia en el cor d'Àfrica

La R.D. del Congo

Suplement del Quadern núm. 142 de CiJ - (n. 179) - Agost, 2006
 R. de Llúria 13, 08010 Barcelona - tel: 93 317 23 38, fax: 93 317 10 94
 info@fespinal.com - www.fespinal.com

El món es va estremir el 26 de desembre de 2004 amb el tsunami que va arrasar les costes de diversos estats del sud-est asiàtic. Al final, el recompte de víctimes va ascendir a prop de 300.000. A l'Àfrica, cada dia moren 30.000 nens per malalties que es poden prevenir. Això equival, aproximadament, a patir un tsunami cada deu dies.

1. Per què la R.D. del Congo?

La comparació amb el tsunami serveix també per marcar fins a quin punt l'opinió pública mundial desconeix els drames africans, i en concret el drama congolès: el febrer de 2006 l'ONU i grups de cooperació que treballen en la RD del Congo van demanar 682 milions de dòlars en fons humanitaris. El juny del 2006 només s'han rebut 94 milions –o 9,40\$ per cada persona necessitada. En comparació, Oxfam estima que la crida de l'any 2005 de l'ONU pel tsunami va aixecar fons de 550\$ per persona.

Així, doncs, hi ha molta gent patint a l'Àfrica, i no obstant això aquest continent entra poc en els plans de la comunitat internacional.

Centrant-nos en la RDC, es tracta del quart país més poblat d'Àfrica: el 2004 tenia 58 milions d'habitants, després de Nigèria (127,1 milions), Egipte (73,4 milions) i Etiòpia (72,4 milions). A més a més, ocupa una situació geogràfica central al continent: està en el cor d'Àfrica. És el veí de l'oest d'Uganda, Rwanda, Burundi i Tanzània, i amb ells forma la regió anomenada "els Grans Llacs", on des dels anys 90 els conflictes interns i internacionals han estat els més sagnants des de la fi de la Segona Guerra Mundial.

La RDC és un dels països més pobres de la terra: en la classificació del PNUD de l'any 2004 ocupa el lloc 168 d'un total de 177 països censats. I, no obstant això, s'entesta a mirar cap al futur intentant portar endavant un fràgil procés de

transició a la democràcia, sortejant esculls interiors i exteriors. Es tracta d'una transició molt més complexa, per descomptat, que la complicada transició espanyola iniciada el 1975, perquè per accedir a la democràcia la RDC ha de canviar moltes més coses que les que ha hagut de canviar l'Estat Espanyol en aquests últims 30 anys. Un breu repàs a la història i a la situació econòmica i social ens ajudarà a prendre consciència d'això.

2. Història del conflicte

2.1. *Rei Leopold II de Bèlgica*

L'actual territori de la RDC va ser adquirit, davant la comunitat internacional, pel rei Leopold II de Bèlgica el 1885 com a possessió personal. L'administració de l'Estat Independent del Congo (EIC) per Leopold, que va compartir beneficis amb empreses explotadores de vori i cautxú, principalment, va ser molt cruel. El 1908 el rei ven l'EIC a Bèlgica, que el converteix en colònia i millora la seva situació. Tot i així, els blancs limiten l'accés de la població autòctona a l'educació i a llocs de responsabilitat en l'administració colonial... la qual cosa significarà una tremenda hipoteca en els primers anys de la independència, que arriba el 30 de juny de 1960. La descolonització i la Guerra Freda constitueixen un còctel explosiu per al president Joseph Kasavubu i el seu primer ministre Patrick E. Lumumba.

2.2. *Mobutu*

El 1965, amb el país esvalotat, puja al poder Joseph Désiré Mobutu. Aquest polític intentarà unificar el país i recuperar per als congolesos el control de les fonts

de riquesa. Però la poca formació i la baixa experiència de gestió de les noves elits, junt amb l'autoritarisme i la corrupció de Mobutu, no permeten que el país es desenvolupi i porten a la predació per part del dictador de les fonts de riquesa: principalment minerals i productes forestals. El 1990, en plena decadència del govern de Mobutu (que ha estat abandonat pels seus amics occidentals després de la fi de la Guerra Freda), es dona una primera transició a la democràcia: la Conferència Nacional Sobirana. Mobutu aconsegueix boicotejar-la, però això no li torna autoritat.

2.3. *Kabila*

El caos és aprofitat el 1996 per Lauren Désiré Kabila, un congolés fincat en l'Est, per envair el país, recolzat per tropes oficials ugandeses i rwandeses, àvides de saquejar diners i minerals, i empeses també pel llarg conflicte hutu-tutsi que havia esclatat amb els genocidis rwandesos de 1994. L.D. Kabila pren el poder a Kinshasa al maig de 1997. Però no promou la democràcia interna, s'enemista amb EUA i la UE, i acaba trencant relacions amb els seus valedors rwandesos, que des de l'exèrcit i el govern continuen saquejant el país. A l'agost de 1998, Kabila acomiada als comandaments rwandesos de Kinshasa i esclata una nova guerra d'invasió rwandesa des de l'Est. Països veïns com Angola o Zimbabwe donen suport a Kabila, que aconsegueix arraconar a l'Est als rwandesos. Al novembre del mateix 1998, un senyor de la guerra del Nord, Jean Pierre Bemba, obre un tercer front de guerra, amb el suport de les tropes ugandeses.

2.4. Kabila fill

Al principi de 2001, els fronts de guerra s'han estabilitzats, i no sembla que cap de les tres parts pugui vèncer. Però L.D. Kabila s'entesta en no negociar la pau. El 16 de gener el president mor en un atemptat i és substituït pel seu fill Joseph Kabila. El nou president rep ràpidament l'aval de la comunitat internacional i pacta la fi de la guerra amb l'Acord Global i Inclusiu (AGI) signat el 16 de desembre de 2002 a Pretòria. Comença un govern de transició presidit pel mateix Joseph Kabila i que compta com a vicepresidents amb els líders dels quatre "components" de l'AGI: el partit del propi Kabila, el partit de Bemba, el partit prorwandès d'Azaries Rubeberwa i l'oposició no armada. La guerra ha deixat, des de 1998, quasi 4 milions de morts: el pitjor balanç des de la fi de la Segona Guerra Mundial.

Després de l'AGI, les armes van callant lentament, però a l'Est del país el robatori de recursos naturals per part d'empreses occidentals aliades amb Rwanda i Uganda alimenta una espiral de violència que no s'ha aturat encara. Al desembre de 2005, el poble congolès aprova en referèndum una nova Constitució, i és cridat a eleccions presidencials per a juliol-octubre de 2006.

3. La situació econòmica i social

La RDC és un país immens (2.345.410 km²: més de 4 vegades França) però amb una densitat de població molt baixa (23 hab/km², en comparació amb els 193 hab/km² de Catalunya). Això suposa una immensa rèmora al desenvolupament econòmic: dificultat

per establir i mantenir una bona xarxa de carreteres o trens; dificultat d'accés a col·legis, educació o serveis urbans; dificultat de controlar militar i policialment el territori. La seva situació de frontera amb països conflictius acaba d'explicar que, fins i tot sent un país ric en recursos vegetals i miners, no aconsegueixi desenvolupar-se.

L'esperança de vida dels espanyols (79,2 anys) és el doble de la dels congoleseos (41,4); i el PIB/capita espanyol (650 US\$) és 33 vegades el del congolès (21,460). La RDC és, doncs, un país molt pobre: dels més pobres de la terra.

A l'octubre de 2003, Kofi Annan demana un pla Marshall per a la RDC. La comunitat internacional va condonant el deute extern i concedint ajudes per finançar el nou exèrcit congolès integrat, per paliar la pobresa extrema i per calmar la violència social derivada de la dita pobresa. Al gener de 2004, la RDC accedeix a la iniciativa HIPC ("Highly Indebted Poor Countries") del FMI i el Banc Mundial, la qual cosa suposa la reducció del servei del deute extern en un 47,6%.

L'absència d'una política salarial definida, els retards en els pagaments de salaris a diversos col·lectius (funcionaris, jutges, metges, mestres, professors universitaris), i el deteriorament del nivell de vida a causa de la inflació porten a la proliferació de protestes i vagues. Alguns fets de la història recent il·lustren les condicions en què viu la població.

— A l'octubre de 2003, un contingent de 170 oficials congoleseos que havien anat a formar-se a Bèlgica és repatriat perquè 12 d'ells han abandonat el curs

per passar a formar part dels immigrants clandestins del país.

– Al març de 2004, es fa públic que diverses ambaixades de la RDC en l'estranger venen passaports del país a ciutadans de països d'Àfrica occidental que desitgen entrar a Corea del Sud, Singapur o Tailàndia, però els països d'origen dels quals són mal vistos per aquests països asiàtics. La causa de tot això: la crònica falta d'ingressos que pateixen les representacions diplomàtiques congolese.

– El sector empresarial ha qualificat de “terrorisme fiscal” certes reformes governamentals en material fiscal, ja que l'Administració exigeix, en concepte de multes, 85 milions de dòlars a un petit grup de grans empreses.

– La greu situació econòmica i social es tradueix en la impossibilitat de retorn dels més de 3 milions de desplaçats interns i en la continuació de conductes greus contra els drets humans, especialment a l'Est del país.

4. Transició o transicions?

Els congolese parlen de transició. Es tracta probablement de transicions. Perquè el país està en transició de la dictadura a la democràcia; però també de la guerra a la pau; d'una invasió parcial a la sobirania sobre tot el seu territori, especialment en l'Est; de l'espoli dels seus recursos naturals (metalls preciosos, coltan, fustes...) al control de les seves fonts de riquesa; de la dependència militar de

l'ONU (MONUC compta amb més de 17.000 cascos blaus) a un Estat policialment i militarment autònom; de la pobresa extrema a un mínim de vida digna per a tota la seva població... En totes aquestes transicions està entestada la RD del Congo.

Les eleccions de juliol-octubre de 2006 constitueixen una ocasió històrica per consolidar l'esperança dels congolese. Perquè són les primeres eleccions després de 40 anys. Sembla que els partits polítics (i especialment el partit prorwandès) estan ralentitzant els treballs de la transició perquè temen perdre el suport en les eleccions. Però la comunitat internacional i la societat civil pressionen i estan aconseguint que es doni la veu al poble perquè aquest renovi o no la confiança en els diversos partits.

Més enllà del seu significat polític, el concepte de transició, com els de descolonització o d'independència, ens remet a un procés de presa de consciència dels congolese perquè facin real la seva condició de ciutadans lliures i responsables en les distintes dimensions de la seva vida. Remet igualment a la responsabilitat de la comunitat internacional a l'hora d'ajudar a aquest bell i immens país a cercar el seu futur en pau i en plena possessió dels seus recursos naturals i humans: sense espoliacions ni opressions.

*Seminari CiJ sobre l'Àfrica
(Joan Casòliva, Adolf Fàbregas,
Josep F. Mària, Óscar Mateos)
Juny 2006*